

Kako se z neformalnim izobraževanjem prilagajamo na spremembe narave?

dr. Nevenka Bogataj
nevenka.bogataj@acs.si

Andragoški center

3. - 4. oktober 2017

Vsebina

Spremembe so stalnica, a se spreminjajo (hitrejše, vseobsežnejše (IRMA/Florida; žled/SLO))

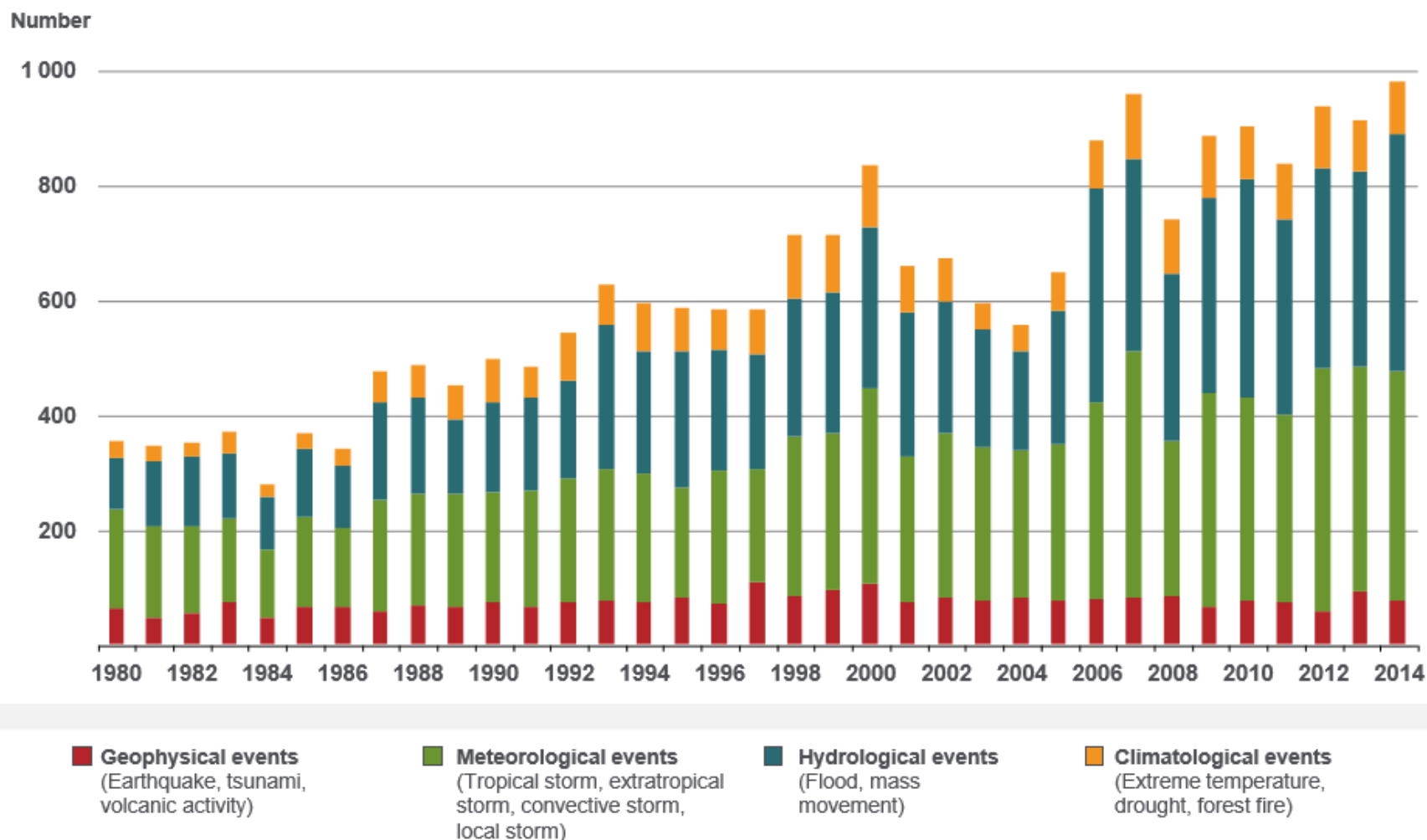
Odzivi/ prilagajanje

- Kdo? Kako?
- Potenciali neformalnega izobraževanja
- Zakaj so ŠK referenčna praksa na tem področju ?

ŠTEVILO „dogodkov“ v 30 letih 1980-2014 (EU)

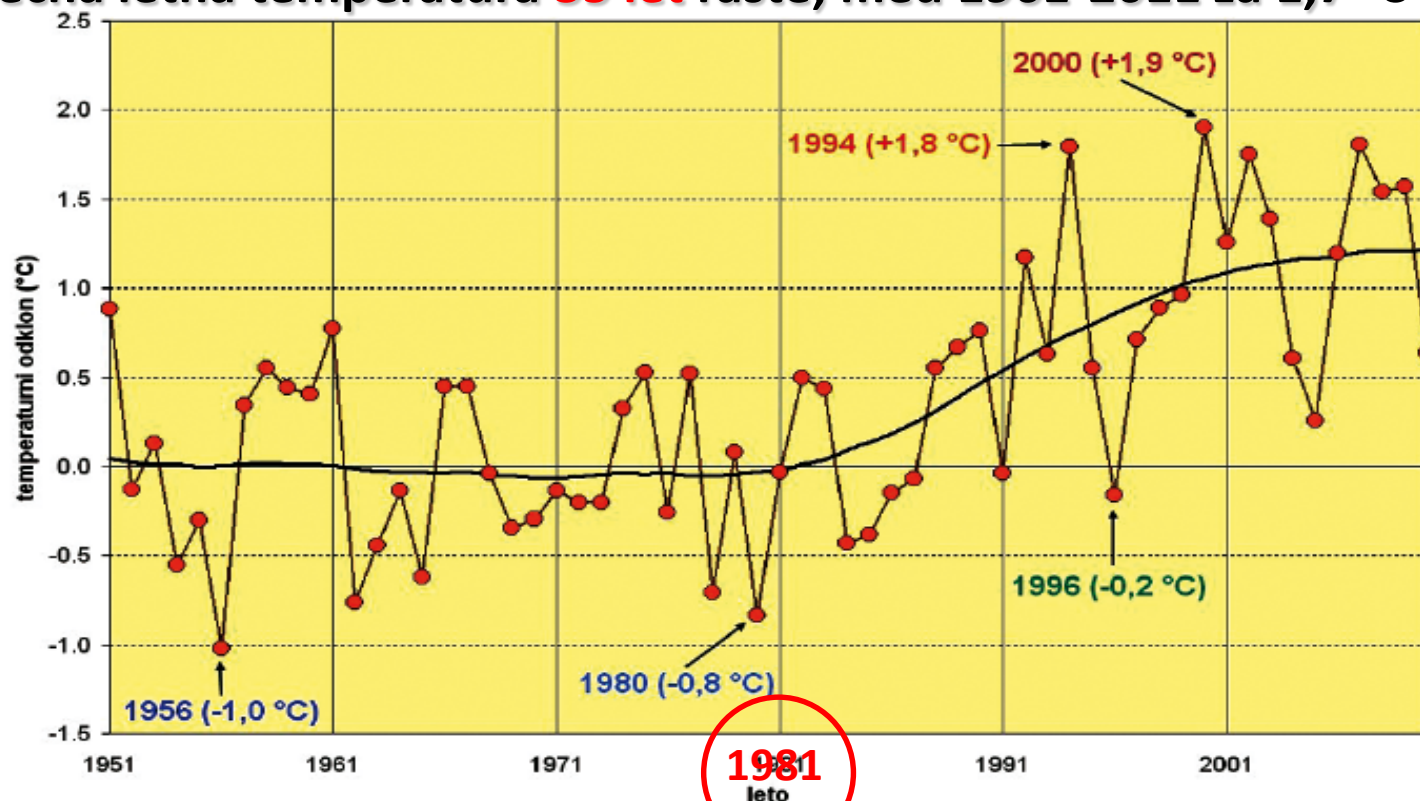
NARAVNI geofizični, meteorološki, hidrološki, klimatski

po vsakem (!) se nar. sistem regenerira, stabilizira ... v smer klimaksa

SLOVENIJA (primer postopne rasti zunanjega dejavnika in ODZIV)

Povprečna letna temperatura **35 let** raste; med 1961-2011 za **1,7 °C** (svet 0,8!)

Slika 7. Letni odklon v povprečni temperaturi zraka dva metra nad tlemi na območju Slovenije glede na referenčno obdobje 1961–1990. S pomočjo izbora 10 postaj (Kredarica, Rateče, Postojna, Sevnica, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Celje, Novo mesto,

spremenjen padavinski režim:
pozimi več, poleti manj, daljše suše,
krajša snežna obdobja, vročinski valovi,
jakost padavin, ... **več ekstremov,**
labilnost ekosistemov
ALI TO KOGA MOTI?

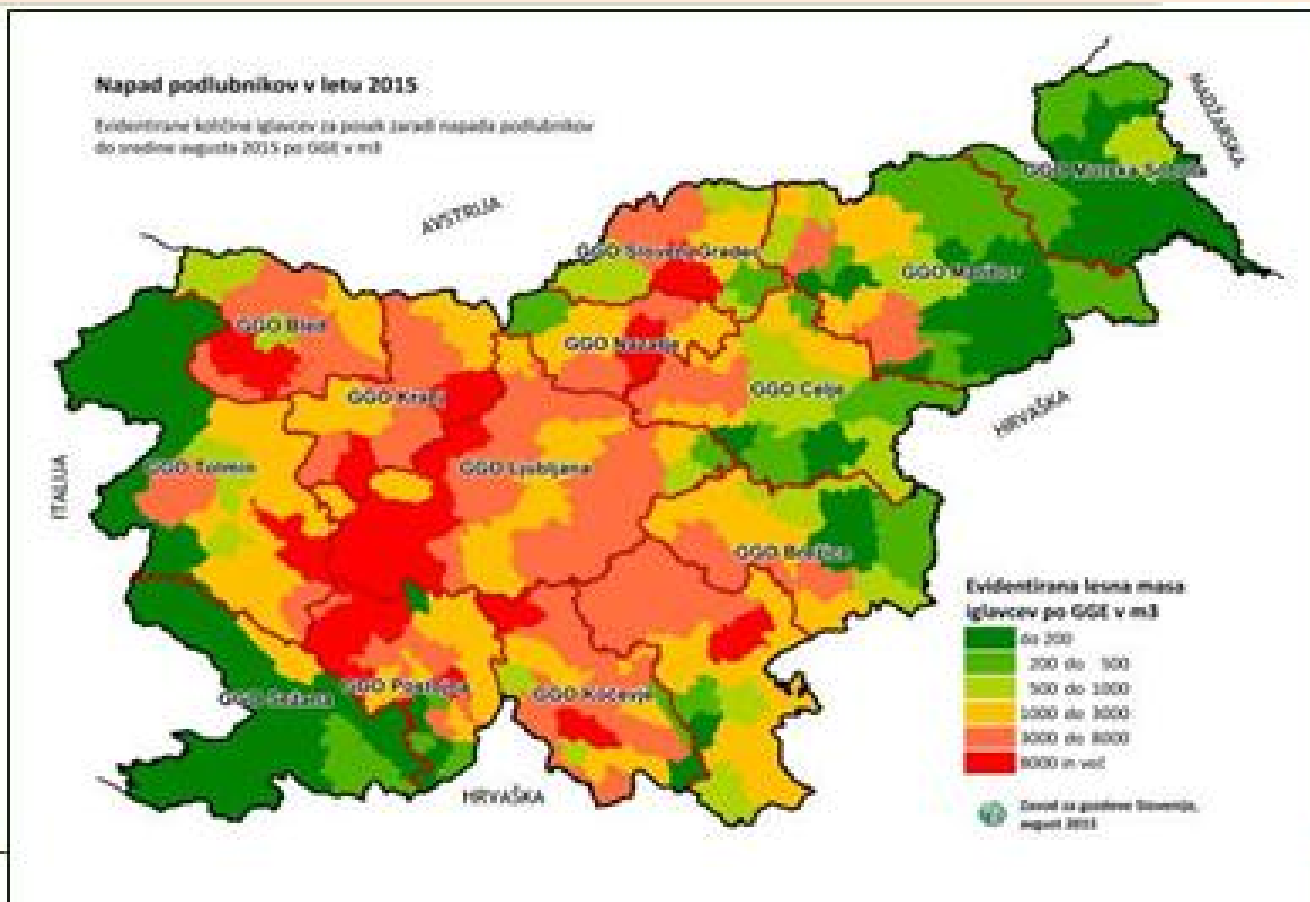

30. 1 – 10. 2 2014

Glavne gospodarske posledice:
manj hrane, vode,
večja zdravstvena tveganja

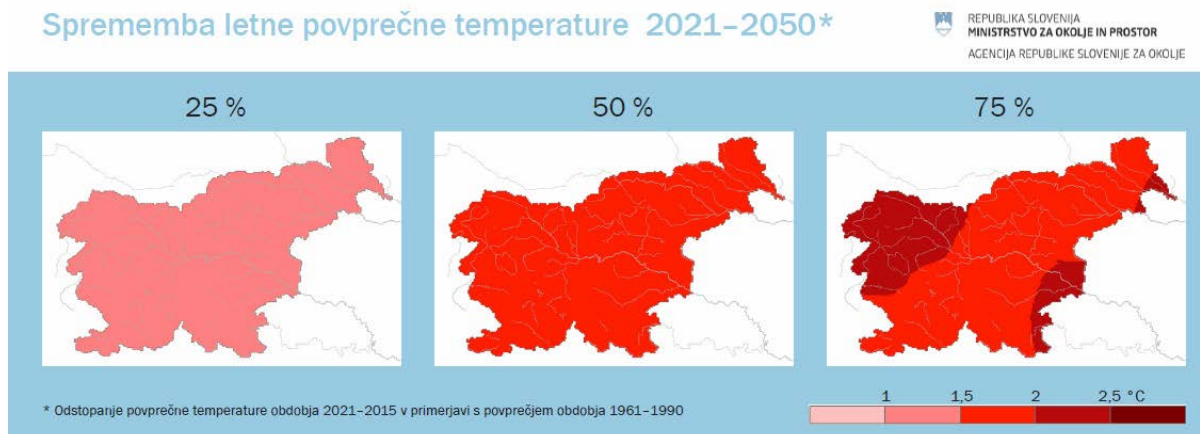
Po 2014 ... nastopi 2015, 2016 ...

Kaj pričakujemo (glede na 1961-1990) - primer podnebnih scenarijev

- Rast letne **povprečne temperature** za 1,0—2,5 °C do 2050
- **Huda vročina poleti**
- Znatno povečanje **pogostosti poletne suše**

- **Pozimi** bolj **verjetno povečanje** količine padavin, poleti vsaj za južno polovico
- Več **močnih nalivov**, vodne pare v ozračju, večje izhlapevanje; pogostejše **poplave** (krajšanje povratne dobe ekstremnih padavin)
- Več dni z **poletnimi neurji** (a manj padavin).

SPLOŠNO O ODZIVANJU

Hrana
mobilnost
energenti

Nekoč : danes
*več izbire,
ogroženi naravni
sistemi (mokrišča,
vode, ...)*

- KDO ?

Vsi, in to neodvisno vsak + v soodvisnosti.

Institucije, stroke, ... države, zlasti „gospodar(stvo)“ (ustvarja)

- KAKO ?

- ✓ s **sezonsko kulinariko**, oblačilno kulturo, organizacijo življenja: hiše, ogrevanja, prevoza (kolesa v Ljubljani), obredi – privzemanje tujih npr. noč čarovnic)

- ✓ z **iznajdljivostjo** - iz skromnosti (Martin Krpan, družina iz Šoštanja ...)

Vse slabše, ker sodelovati ni več nujno; laže sodelujejo „podobni“

Burno na ekstreme (presenečenje, zgražanje, strah), medlo na postopne spremembe (npr. podnebja)

Dezintegrirano, ker

- omejeno „nase“ (toda za zrak in vodo ni državnih meja);
- ni celovito: npr. le uspeh, dohodek; (toda **kultura** pridružuje nematerialne potrebe – samoohranitev skupnosti, simboli, ...;) → „ni naša stvar“ → odzivamo se **spontano, iz zaloge znanja, ki ga nihče ne razvija**;

Blažilno, kjer ne moremo več preprečiti („pametna mesta“, ...), s **spreminjanjem - prilagajanjem** (npr. nove vrste, racionalizacija porabe, delitvena ekonomija) in **učenjem & izobraževanjem**

Ajdovščina kot primer ?

Kje smo?

Vertikala .... Koralni greben Trnovskega gozda ... HLADNIKOVKA

LU bi naj ponovno povezala ločene (drage) sisteme institucij za generacije

Zunanji vpliv

Suša na primer → sprememba združbe (=notranja sprememba),
ekstremno ali postopno, do izginotja ali spremembe-prilagoditve.

Gregorčič: uspeh, ko lok. zg., samoorganizacija, odziven župan, dodana w (eko)

Naravni sistem ne stremi k enakosti, ampak **k obstoju in stabilnosti, zato elemente poveže po kriteriju**

minimalne porabe energije, potrebne za delovanje.

To velja tudi za Pipistrel-ove modele letal !

Referenčna točka oz. vodilna ideja danes je podobnost z naravnim procesom.

N A R A V A = skupna meja/omejitev ...

Koliko jo poznam(o)? Kakšen „odtis“ puščam(o) za seboj?

ŠČEPEC TEORIJE ... ZELO PRIBLIŽNO

- **1968** (ZDA): DRŽAVA naj prepreči uničenje virov in doseže ravnotežje
- **1990** (ZDA): **LOKALNA** raven to zna bolje, je **VREDNA**, ker
  - Vsebuje dolgoletne **izkušnje** (tudi nadzor, državi drag **podvržen korupciji**);
  - Upošteva lokalno **specifično konstelacijo**
  - **Prožnejša, ker manjša**
- **po 1999** (ZDA): države in občine so lahko uspešne, globalno pa v povprečju manj kot „**MAJHNE SKUPNOSTI, ... kjer deluje tradicija ...**“ izbrušena skozi stoletja“.
- **2017** (ZDA): gre za sistemski izziv, sistemsko spremembo

„teorija osvoboditve“,
„skupnosti prakse“

SMISEL, NAMEN ODZIVA = obvladati negotovost
z minimalno porabo, zato sodelovanjem, ...

Sistem je stabilen in odporen, če ima bogatejšo strukturo, kompleksno delovanje. Pestrost je težko obvladovati (načrtovati, spremljati).

Referenčne točke, vodilne ideje niso le pravni dokumenti, analize, politična volja ali tržni uspeh, ampak **zlasti žive lokalne prakse**, ker združujejo izvirne izkušnje preteklosti z vizijami prihodnosti. Izkušnja = **majhen učni korak v kontekstu skupnosti, v kateri poteka refleksija** (LDN/mandat, 25 let države, 100 letna kultura, 210 mio.let Trnovskega gozda ...)

Ali znamo opazovati, poslušati, upoštevati in razumeti spremembe?

Neformalno izobraževanje je (zaradi bližine s kulturo učinkovita) podporna politika za

- prilagajanje na spreminjanje narave,
- za učenje iz opazovanja in poslušanja,
- za spoznanje o bližini med preteklostjo in prihodnostjo
- za prožno aktivno odzivanje na spremembe.

Kakšen je naš (splošen) **odziv na omejitev** ?

UŽALJENOST, UMIK, strah, pomanjkanje argumentov → kultura molka (sova)- mimikrija

ZAHTEVA, UPOR (pogum, preveč energije, preizkušanje meja) ... → **TENZIJE**

DIALOG (iskanje ravnotežja, „tretje“ poti – novih neizključujočih rešitev ...)

Kako se odzovemo na **omejitev v naravi** ?

DVOM (se ne dogaja...) *primer NB: „propadanje → „motnje“(90->2017)*

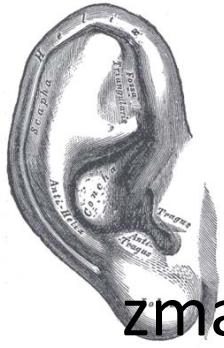
ZANIKANJE (ni res, gre za zmoto, obstajajo protidejstva ...)

OBTOŽBE (kdo je kriv? Jaz ne ... na to nimam vpliva, krivi so drugi, država, ZDA ...)

ZAHTEVE (nekaj se mora narediti, in to takoj ...)

ZA IZOBRAŽEVANJE SO POMEMBNA DEJSTVA, A TUDI OBČUTKI/ ČUSTVA.
Izključno racionalistični, pragmatični pristopi (trg, država) so torej pomanjkljivi.

Niso bistvo viri (npr. občinska njiva), ampak družbenost – delovanje – „team“ ...

Uspešen odziv

zmanjša negotovost, napetosti, ker

- Da prioriteto „ustvarjanju“/proizvodnji (**gospodarstvu**) pred „potrošnjo“
- Upošteva
  - **omejene vire in naravne procese**,
  - **domače vzorce družbenosti** (npr. značilnosti skupnega odločanja o delitvi virov)
- **Presega neznanje** npr. zaradi omejevanja v svoj okvir, izgubljanja sinergij z izločanjem, vplivnosti uvoženih vzorcev (prijem tržne ekonomije, a ob šibkem vplivu lastnikov in civilne družbe;)
- Kljub tekmovanju za vire **išče&sooblikuje skupne cilje&rešitve** (zamudno, težavno, a možno in dolgoročno bolj kot presek strinjanj)

za IO so primer uspešnega odzivanja na spremembe študijski krožki;

(rešeni) KONFLIKTI (kdo? Kako?)

Kmet Matvoz (1929) **tožba** proti topilnici svinca v Žerjavu pri Črni na Koroškem

Kmet Macerl (2017) **tožba** proti cementarni Trbovlje; nagrada

Študijski krožki (so oblika neformalnega izobraževanja) vzpostavljajo konstelacije interno in navzven (eksterno)

poznamo ...

„jaz“ zavira iskanje „skupnega“

Temeljno usposabljanje za trajnostni razvoj je drugi primer nef. izobraž., razvitega na ACS

Dve učni gradivi: Berilo (2009), Znamenja trajnosti (2013)

(Razširjeno usposabljanje ... podnebne spremembe (2016) in www

So ŠK „hrbtenica“ neformalnega izobraževanja ?

- Ne vemo, so pa zagotovo **ŽIVA PRAKSA, ki je stalno**
  - ✓ (zunanje) evalvirana DN (FF), MAG (FF, BF – zadnja o ZDM, 2016), DR (FDV&BF, 2007), ADP; CMEPIUS, 2011
  - ✓ (zunanje) nagrajena (EU, TVU, občine, stroke, ...)
- Model in forma se potrjujeta v ...
  - času (kljub spremembam cilja, številu usposobljenih)
  - prostoru (karta na <http://sk.acs.si> ; v mestu in na podežlju)
  - različnih ciljnih skupinah (ranljivi in „nosilni“)
  - sektorjih (MIZŠ (LU), MK (knjižnice), MOP (podnebje), MKGP (TR))
  - civilni družbi (pomemben segment in ...)
- Vsebine
  - **dediščina (!), trend „zeleno“**; glej <http://sk.acs.si> , ADP, Zborniki (2003, 2012, 2016) in biblio., tudi <https://znamenjatrajnosti.si>

USTANOVE, izvajalke ŠK v GORIŠKI regiji 2007-2017	SKUPAJ	
CVŽU obalno kraške regije Koper, LU Koper	2	
Metronom, glasb izobr. in usp. Tomaž Ban s.p.	2	
Ljudska Univerza Nova Gorica	3	Poskusi, projekti < 1 /leto
Društvo Dvori	4	
Razvojno društvo Vrhe	16	
Društvo klekljaric idrijske čipke	22	
Kulturno društvo Beseda Slovenske Istre	24	
Lavričeva knjižnica Ajdovščina	37	NVO in neizobraževalne 1-4/leto
Mestna knjižnica Izola	39	
Kosovelova knjižnica Sežana	40	
Medobčinsko društvo prijateljev mladine Ajdovščina (2 tudi ZPM)	43+2	
Ljudska univerza Ajdovščina	50	Izobraževalne in NVO > 4/ leto
Posoški razvojni center	51	
Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija d.o.o. Idrija,	54	
SKUPAJ VSI/ GORIŠKA	389 (dalje 320) od prek 2500	

LU, MDPM, LKA, GAJA*, Društvo keramikov, OZRK

MENTORICE (12)	N	UR	Od	Obdobje	Kraji
Boža Bolčina	23	660	1999	2009-2013	Ajdovščina, Dobravlje, Šempas, Vipava
Jana Bolčina	7	282	1996	2007-2015	Ajdovščina, Dobravlje
Urška Brežnjak	21	787	2008	2009-2017	Ajdovščina, Vipava
Helena Furlan	2	62	2017	2017	Dobravlje, Vipava
Irena Kodele Krašna	>1	>30	1996	2017	Ajdovščina, Budanje
Alenka Magajne	7	200	2002	2011-2012	Ajdovščina, Črniče, Vipava, Podnanos
Eva Mermolja	18	636	2013	2013-2017	Dobravlje, Ajdovščina, Podnanos, Vipava
Nataša Sedej*	24	680	2001	2010-2017	Ajdovščina, Col, Postojna
Barbara Tomšič	2	52	2006	2007, 2010	Dobravlje, Ajdovščina
Kristina Valič	16	530	1996	2010-2017	Šempas, Črniče, Dobravlje, Ajdovščina
Mojca Volk	4	110	2013	2015-2016	Ajdovščina, Vipava
Zdenka Žigon	42	1293	1996	2008-2017	Ajdovščina, Vipava
SKUPAJ	166	5292	1996		8 krajev
Mohorčič Nataša	novinka, že nagrajenka 😊				

Občine podpirajo učenje v ŠK

Ajdovščina (n=126)	Cerkno (n=11)	Idrija (n=60)	Kobarid (n=16)	Nova Gorica (n=9)	Tolmin (n=55)	Vipava (n=25)

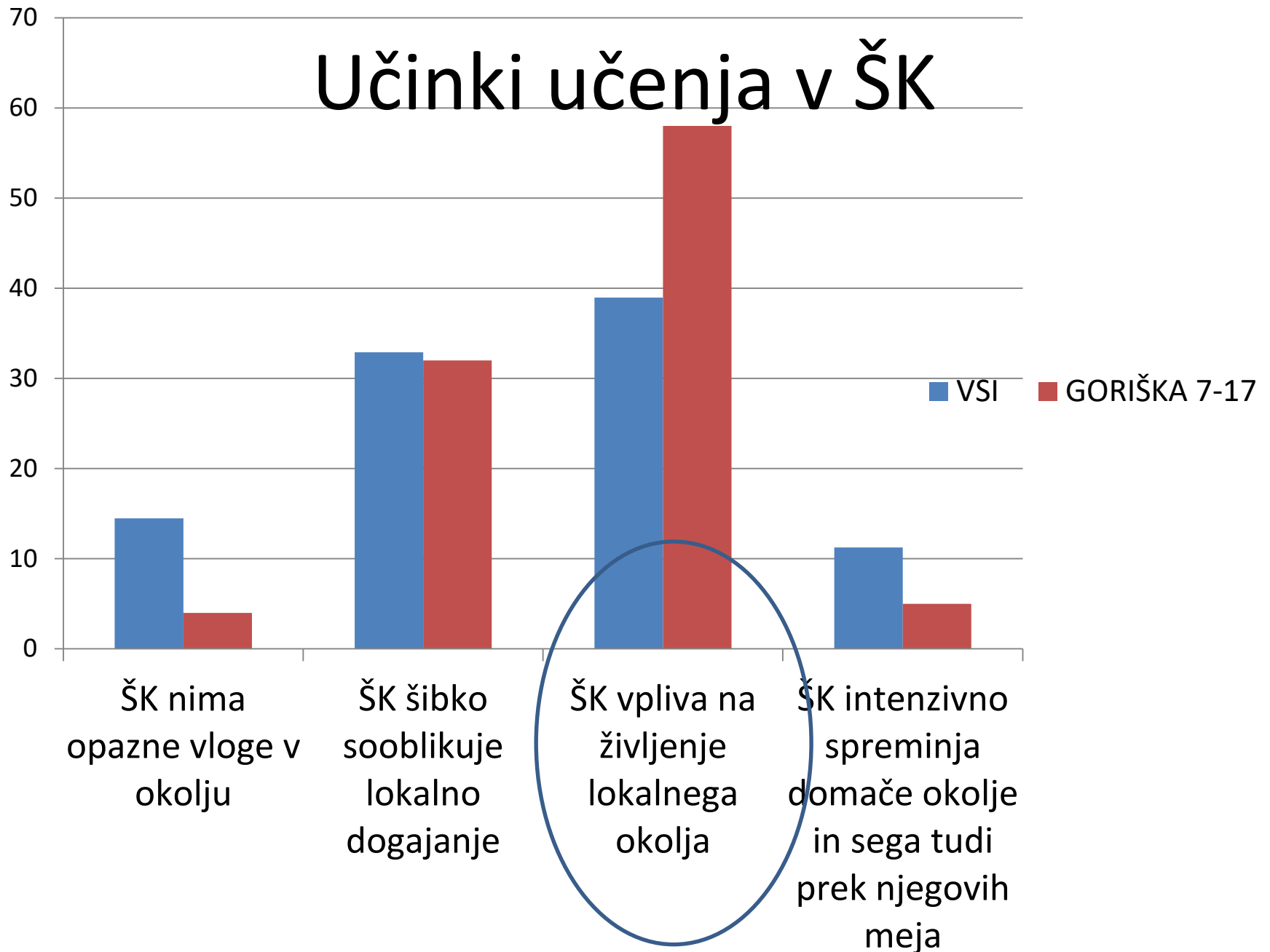
Materialni stroški znašajo povprečno 25% oz. 9-41%

Prostor povprečno 5%

Razvoj povprečno 1%

Drugi stroški znašajo povprečno 15% oz. 3-40%

Učinki učenja v ŠK

Ali se ŠK „prilagajajo“ ?

DA, ker sta smisel in razlogi učenja v ŠK so (zlasti) **praktični** (manj zaradi idej npr. o ranljivih (ki jih je cca 60%!), zaposlitvi (toda cca 25%!, tudi ZDM ...).

Prilagoditve so:

- **Interne** (ko skupina išče cilj, ko sodelujočim pade motiv, ko se ne strinjajo, ko hočejo preveč, ko mentor zboli ...)
- **Eksterne** (ko financer spremeni prioritete, pogoje, se pojavi nova potreba/priložnost)

Mentorji mobilizirajo posameznika IN hkrati skupno(st)nost. Kako?

1. spontanost → ustvarjalnost → inovacije,
2. sinergije ter **skupen uspeh** (prim. model ekipnega športa).

KOMPLEMENTARNOST RAZNOLIKIH in VISOKA MOTIVACIJA.

ZAKLJUČNE MISLI

- Okolje se spreminja, ogreva/suši – odzivi so različni.
- **So-delovanje za odziv** naj porabi čimmanj virov.
- **Cilj izobraževanja je več aktivnih** (% pada) **in prožnih.**
- Spremembe okolja spremenijo razumevanje, kdo je ranljiv.
- Primer dobre prakse so **študijski krožki**, ker
  - z učenjem /sinergijami razvijejo inovacije in smisel (Bogataj, 2013:176, Federighi, Boffo, 2000, Gobbo, Bogataj, 2016)
  - povezujejo racionalno/pragmatično z neracionalnim
- Izstopajoča institucija v Sloveniji in na Goriškem je LU Ajdovščina. *Tudi* zaradi **kontinuirane vgradnje** (vrhunskega) **znanja.**

